

Referat

Studietur til Schleswig Holstein

26. september - 28. september 2013

Arrangeret af Økonomikonsulenternes forening

Indhold

Deltagerliste.....	2
Torsdag den 26. september 2013	3
Kl. 8.40 Besøg hos Agrarberatung Nord, Schafflund	3
Kl. 10.30 Indlæg ved Schweinespezialberatung Schleswig Holstein SSB	6
Kl. 14.00 Besøg hos VR Bank, Niebüll	8
Kl. 16.00 Grenzbüro Süderlügum	10
Fredag den 27. september 2013	11
Kl. 9.00 Besøg hos Lehr- und Versuchszentrum Futterkamp	11
Kl. 13.45 Bedriftsbesøg Agrarservice Plön OHG Fredag 27/9 2013	14
Kl. 16.30 Besøg hos SVG Rendsburg	16
Lørdag den 28. september	19
Kl. 13.30 Stephan Klug, Süderlügum	19
Bilag.....	22

Deltagerliste

	Navn	Virksomhed	Adresse	Tlf	E-mail
1	Christine Schleisner	Nykredit	Kalvefod Brygge 4, 1780 København V	4455 2949	csch@nykredit.dk
2	Henning Vinther Boldsen	JLBR	Majsmarken 1, 7190 Billund	2479 1183	hvb@jlbr.dk
3	Carsten Ladegaard Jakobsen	SLF	Billundvej 3, 6500 Vojens	2967 9551	clj@slf.dk
4	Arne Larsen	Gefion	Fulbyvej 15, 4180 Sorø	6120 3153	arl@gefion.dk
5	Susanne Dannerhøj Hansen	Gefion	Fulbyvej 15, 4180 Sorø	2366 9989	sh@gefion.dk
6	Line Hansen	Østdansk Landbrugsrådgivning	Center Alle 6, 4683 Rønede	5122 6528	lih@landbocenter.dk
7	Jørn Fallesen	SLF	Billundvej 3, 6500 Vojens	4041 6940	jf@slf.dk
8	Willy Møller	Agrinord	Hobrovej 437, 9200 Ålborg SV	4083 5333	wml@agrinord.dk
9	Maria Eugster Klug	JLBR	Majsmarken 1, 7190 Billund	2941 2751	mek@jlbr.dk
10	Christian Reinholdt Paulsen	Landbo Limfjord	Reservevej 5, 7800 Skive	9615 3063	crp@landbo-limfjord.dk
11	Jes Kjærgaard	Landbo Limfjord	Reservevej 5, 7800 Skive	9615 3567	jes@landbo-limfjord.dk
12	Inge S. Kjeldsen	Landbo Limfjord	Reservevej 5, 7800 Skive	9615 3068	isk@landbo-limfjord.dk
13	Niels Chr. Graversen	Landbo Limfjord	Reservevej 5, 7800 Skive	9615 3064	ncg@landbo-limfjord.dk
14	Keld Dieckmann	Landbo Limfjord	Reservevej 5, 7800 Skive	9615 3566	kdi@landbo-limfjord.dk
15	Flemming Pedersen	Landbo Limfjord	Reservevej 5, 7800 Skive	9615 3073	flp@landbo-limfjord.dk
16	Henrik Holm Andersen	Agrovi	Balstrupvej 90, 4100 Ringsted	6011 5830	HHA@agrovi.dk
17	Thomas Lind	Østdansk Landbrugsrådgivning	Center Alle 6, 4683 Rønede	5679 1911	thl@landbocenter.dk
18	Anders Funch	KHL	Niels Bohrs Vej 2, 6000 Kolding	7634 1781	asf@khl.dk
19	Hans Jørgen Kolding	Gefion	Fulbyvej 15 4180 Sorø		HJK@gefion.dk

Torsdag den 26. september 2013

Kl. 8.40 Besøg hos Agrarberatung Nord, Schafflund

Vores første besøg var ved Agrarberatung Nord (ABN). De inviterede på morgenkaffe på et Gasthaus allerede kl. 8.40, og så var vores faglige del af turen godt i gang.

ABN er et rådgivningselskab, der er ejet af dets brugere i en forening, lige som vi kender vore landboforeninger. De er dog meget mere specialiserede, da de i ABN kun rådgiver om kvæg, plan-teavl (mest grovfoder), driftsøkonomi og biogas. Der er 300 medlemmer i foreningen og 12 ansatte. Foreningen er etableret i 2001, men er en udvikling af en forening fra 1948. De fleste lignende foreninger er meget mindre, og AGN udmærker sig ved, at der er mange ansatte.

AGN's kunder dækker over 81 kunder med AMS, 54 kunder med biogas, kunderne har i alt ca. 35.000 ha, og arealet er steget med 4.000 ha. de seneste 4 år. Hele indtjeningen i virksomheden kommer fra kunderne. De ca. 85 pct. er betaling via grundgebyrer og resten er på baggrund af enkelt ydelser, der sælges. Arbejdsopgaverne kan groft inddeles i 33 pct., som er administration, 33 pct. som er rådgivning og 33 pct. som er strategi med kunden.

AGN og deres 12 ansatte ser dem selv som kundens primære rådgiver (bogholderen og revisoren er blot nogen, der laver noget lovpligtigt arbejde). Skal der så bruges viden, som de ikke besidder, købes der eksterne rådgivere ind af kunden til det. Foreningen er sparringspartner om hele bedriftens rådgivning, men deres medlemmer er begyndt at kræve specialiseret rådgivning i stedet for generel rådgivning.

I deres rådgivning af kvægbrugere indgår også forsøgsarbejde. Der laves forsøg med at nedfælde gylle, som er placeret i forhold til majs-kernen, der sås. Dette princip er meget brugt i det sydlige Tyskland. Der laves forsøg med styring og måling af pH i vommen hos koen, da den svinger mere i AMS besætninger end i ikke AMS besætninger. Og endelig havde de forsøg med optimering af gødningstildeling i marken, på trods af at den tilladte kvælstoftildeling er 60 kg/N mere end planten bortfører. I beregningen indgår tildelingen af gylle/restproduktet fra biogasproduktionen kun delvist eller slet ikke.

ABN vurderede, at den økonomisk optimale produktion består af 130 køer, og om det så er bedst med robotter eller malkestald afhænger af ydelsen. ABN vurderer også at den maksimale økonomiske størrelse malkekvægbedrift er på 200 køer og at der ikke er en økonomisk optimal størrelse herover.

De lavede løbende analyser på omkostninger og indtægter på deres kunder, og det hele regnes i en form for driftsgrensanalyse, hvor de eksterne faktorer aflønnes. Det vil sige jorden, timer til ejer og øvrige i familien som deltager i driften er aflønnet.

Opgørelserne viste følgende resultater for regnskabsåret 2011/2012:

	Overskud til ejer og risiko
Gennemsnit af alle besætninger	+2,47 Euro cent/EKM
Gennemsnit af AMS besætninger	-1,51 Euro cent/EKM
10 pct. bedste AMS besætninger	+10,0 Euro cent/EKM

Produktionsomkostningerne i 2011/2012 er opgjort til:

	Produktionsomkostning/EKM
Gennemsnit for alle besætninger	6,59 Euro cent
Gennemsnit for AMS besætninger	12,60 Euro cent

Deres konklusion er, at den vigtigste faktor i økonomien på robotter ligger i mælkemængden pr. robot.

	Ydelse pr. ko.	Mælkemængde pr. robot
10 pct. dårligste	8.600 EKM/ko	420.000 EKM
Gennemsnit	8.900 EKM	520.000 EKM
10 pct. bedste	9.100 EKM	673.000 EKM

ABN vurderer, at ca. 40 pct. af etableringerne med køer sker med robotter og det er typisk 2 robotter, der findes på ejendommene. Der tilhører ca. 100 ha. til en gennemsnitsbedrift, og heraf er de 50 pct. forpagtet. ABN vurderer også, at den optimale bedrift er på ca. 130 køer.

Tyskland er lige nu i den situation, at deres landekvote udnyttes mere end normalt, og den ser ud til at blive udnyttet 100 pct. i dette kvote år. Derfor er kvoteprisen også steget fra 1 Euro cent i april, til 3 Euro cent i juli og skønnes at blive mellem 7-10 Euro cent i november.

Der sker en stor strukturudvikling i besætningerne, selvom der stadig er mange små. Udfordringen er at kunne skaffe gode stabile medarbejdere. Gennemsnitsstørrelsen på de bedrifter ABN opgør deres beregninger for er steget fra 80 køer og 600.000 EKM i 2003 til 130 køer og 1.300.000 EKM i 2013.

Ydelse	Resultat pr./EKM til ejer og risiko
< 8.500 EKM	-3,21 Euro cent
8.500 – 9.000 EKM	-1,32 Euro cent
9.000 – 9.500 EKM	0,33 Euro cent
9.500 – 10.000 EKM	1,36 Euro cent
>10.000 EKM	2,30 Euro cent

Der har været en rivende udvikling i antallet af biogasanlæg og solceller i området. Derfor er der i ABN ansat 3 medarbejdere med dette som deres kompetenceområde. Der rådgives ikke om styring af processen i biogasanlæg.

I 2009 var der 11 anlæg (5,5 MW) ved kunderne i ABN, og i 2013 er der 54 anlæg (32,3 MW). Dette har medført et stort pres på arealerne, da alle konkurrerer om majsarealer til både køer og biogas. Stigningen i biogasanlæggene skyldes, at der var en meget lav mælkepris i 2009, og derfor søgte landmændene andre investeringer. Mange af investeringerne er, med den viden der er i dag, lavet på et for spinkelt grundlag, men kører. Der er nu i de 2 nordtyste regioner 300 anlæg, og hvert anlæg beslaglægger ca. 280 ha. Det store pres for at skaffe majs til både køer og biogas betyder, at der nu dyrkes majs i monokultur, og det giver både problemer i forhold til sygdom og svampe, men også i forhold til lokalbefolkningen, som ikke synes om udviklingen. Desuden har det betydet en 3-dobling af forpagtningspriserne på jord. Prisen på forpagtninger er nu ca. 1.000 Euro/ha.

Politikerne er derfor begyndt at arbejde for, at der skal en øget mængde gylle gennem biogasanlæggene. På nye anlæg gives der derfor et ekstra tillæg på 25 Euro cent, på den strøm der sælges fra anlæg på op til 75 KW og hvor der indgår 80 pct. gylle. Det paradoksale er dog, at forsyningsnettet til strøm ikke kan aftage/fordele de mængder strøm, der produceres i Nordtyskland, og derfor er der vindmøller, som ikke leverer til el nettet, men blot bliver betalt af staten for den mængde strøm, de kunne have lagt på nettet. Denne kompensation giver så et rådgivningsbehov, da det skal beregnes, hvor meget ejerne af vindmøllen skal kompenseres.

Samtidig med at der er et stigende behov for jorden til majsproduktion, er der eksterne investorer som også ønsker at købe jord, for at sikre deres værdier, og de stiller sig tilfredse med et afkast på 2-3 pct. Samlet set betyder det, at jordprisen er steget til 30.000 til 35.000 Euro/ha.

Kl. 10.30 Indlæg ved Schweinespezialberatung Schleswig Holstein SSB

Indlæg ved rådgiver Martin Knees, E-mail: mknees@ssbsh.de

Rådgivningsenheden:

En forening, hvor der er ansat 8 rådgivere (alle agronomer). Den dækker hele Schleswig-Holstein. Markedsandelen er ca. 30 pct. af bedrifterne med svin i regionen. De otte rådgivere har hver 40-50 bedrifter, hvor de yder rådgivning og har derudover hver sit speciale. Rådgivningen dækker hele området inden for svineproduktion, incl. økonomiske analyse med benchmarking. De arbejder ud fra hjemmekontor. Betalingen for rådgivninger sker primært via kontingent og kun lidt rådgivning efter timeforbrug. Årsagen til kontingentbetaling er skatte- og momsreglerne der giver momsfratagelse.

Rådgivningsydelse:

Kontingentet dækker 3-4 årlige besøg, hvor rådgiveren gennemgår bedriften og udfærdiger en rapport.

Nogle af rådgivningsydelseerne er:

- Foderanalyser
- Hygiejne og sygdomme
- Byggerådgivning
- Vertikale og horisontale bedriftsanalyser (økonomiske)
- Benchmarking
- Likviditetsplanlægning og investeringsplanlægning
- HR, herunder medarbejderhåndtering og hjælp til at finde og ansætte medarbejdere

Tierärzte (dyrlæger):

Dyrlægerne spiller en stor rolle. De kommer på et ugentlig besøg og har monopol på at sælge medicin. Fra forbrugerne har der ikke været det samme fokus på medicinforbrug som der er i Danmark. Fremadrettet kan der forventes større fokus/krav fra forbrugerne.

Rådgivning:

Udover SSB og dyrlægerne, er der mange andre rådgivere omkring de enkelte svinebedrifter, bl.a.

- Regnskabs- og skattekonsulenter
- Indkøbs- og salgssammenslutninger
- Firmarådgivere (bl.a. foderindustrien)
- Agrarberatung Nord
- Landwirtschaftskammer Schleswig-Holstein

Udvikling:

Antal bedrifter sohold og antal søer

Antal bedrifter slagtesvin og antal producerede slagtesvin

Antal grise pr. årssø

Krav om luftrensning (kr. 50 pr. slagtesvin).

Stort set ingen byggeprojekter i gang, kun 5-10 projekter i hele regionen.

Vanskeligt at få byggetilladelse fra den enkelte kommune (mange små kommuner).

Stigende pres fra politikerne og befolkningen omkring miljø.

Den "grønne" landbrugsminister kigger meget mod Danmark og de miljøregler der er gældende her.

Økonomi:

Martin gennemgik økonomiske tal ud fra diverse tabeller.

Opsummering og konklusioner:

- Effektiviteten er ikke så høj som i Danmark - men den er godt på vej!
- Dækningsbidraget (incl. omk. til energi) pr. årsso skal være over:
 - 600 € pr. år før der er en god økonomi til ejeren, nybygget anlæg
 - 500 € pr. år ved ældre anlæg
- 2007 og 2008 var meget dårlige år for soholderne, som stadig gør, at man spørger sig selv: "hvorforskal jeg være soholder??"
- Antallet af søer er reduceret med 20 pct. fra 2003 til 2013, men antallet af smågrise er steget fra 55 til 58 mio. stk.
- Selvforsyningsgraden i Tyskland med svinekød er 110 pct.
- Slatresvinebedrifterne producere i gennemsnit 3.800 slagtesvin pr. år. De største ca. 40.000 stk. pr. år.

Kl. 14.00 Besøg hos VR Bank, Niebüll

På mødet deltog direktøren i Niebüll, Asmus Thomsen, samt bestyrelsesformand Klaus Sievers og bestyrelsesmedlem Torsten Jensen.

Banken er organiseret som en sparekasse, med ca. 16.000 medlemmer og har ca. 41.000 kunder ud af i alt ca. 60.000 indbyggere. Banken er dermed den største i området og er samtidig også den 2. største virksomhed i denne del af Schlesvig/Holstein.

Banken har - udover private kunder - også en større erhvervsafdeling bestående af virksomheder inden for byerhverv, landbrug og vedvarende energi. VR bankens speciale er landbrug, men de påbegyndte for ca. 23 år siden, finansiering af vedvarende energi(VE), og står i dag meget stærkt på dette område.

Banken har 314 medarbejdere. Bankens balance er på ca. 1.200 mio. € og banken har udlån for ca. 1.040 mio. €, der er fordelt som følger:

- Udlån til private 16 pct.
- Udlån til VE, primært vind 43 pct.
- Udlån til andre erhverv 20 pct.
- Udlån til landbrug 21 pct.

VE-delen består ud over vind, af biogas samt solceller.

Udover bankforretninger, ejer banken også 50 pct. af en foderstofvirksomhed, da banken, dengang den blev grundlagt, også drev foderstofvirksomhed. Foderstofvirksomheden er siden blevet udskilt i en selvstændig virksomhed.

Den store andel af VR Banks udlån til VE, kan henføres til vedtagelse af ny lov om vedvarende energi i 1991, hvor man som investor sikres fast pris på energi i 20 år. Energiprisen for strøm fra VE var tidligere op til 0,5 € pr. kWh, men er nu følgende:

- Vind: 0,089€ pr. kWh i 11 år herefter 0,048 €
- Solceller: 0,13 € pr. kWh for taganlæg og 0,1 € pr. kWh for landanlæg
- Bioenergi: 0,18 € pr. kWh for majsanlæg og 0,25 € pr. kWh for biogas med gylle (dog max. 75 kWh anlæg)
- Geotermisk: 0,25 € pr. kWh
- Vandkraft: 0,093 € pr. kWh, dog min 2 MW
- Klärgas: 0,086 € pr. kWh

Der er i dag ca. 2.800 stk. vindmøller i Schleswig/Holstein området, og der forventes yderligere ca. 1.000 vindmøller, hvilket har affødt en tiltagende politisk modstand i samfundet, grundet den stigende mølletæthed.

Finansiering af VE:

- Vindmøller: 80 pct. 15-årigt banklån med fast rente i 10 år og 20 pct. egen indskud. Banken har pant i anlæg og mølle, samt transport i tilskud. Derudover sikrer banken sig inden finansiering, at mølleanlægget har en god placering.
- Biogas: 80 pct. 12-årigt banklån og 20 pct. egen indskud + kaution fra ejer
- Solceller: 80 pct. 17-årigt banklån og 20 pct. egen indskud + kaution fra ejer, samt transport i elsalg

Generelle forhold: Elnettet i Schlesvig/Holstein er ikke udbygget til af kunne modtage alt strøm fra VE-anlæg, derfor står en del vindmøller og biogasanlæg stille, da de ikke kan komme af med strømmen. For de ramte VE-anlæg – modtager investor/ejer kompensation for tab fra elselskab.

Konklusion VE's betydning for VR Bank:

- Høj prioritering af finansiering af vedv. energi
- Potentiale for højt nettoudbytte i regionen gennem vedv. energi
- Decentral energiforsyning giver fremtidsmuligheder
- Forbedret nationaløkonomi gennem innovation og ombygning af energisystem
- Skabelse af nye arbejdspladser. (360.000 arbejdspladser i Tyskland er skabt pga. vedv. energi, ud af dem er der skabt 2000 nye arbejdspladser i bankens område, heraf har det givet banken 50-60 nye arbejdspladser ifm. finansiering af vedv. energi.)

VR Finansiering af landbrug:

I Tyskland sikrer lovgivningen mulighed for generationsskifte på "levedygtige" bedrifter. Der er mulighed for succession og gældsovertagelse. Det er "almindeligt" at ejendommene går videre til næste generation.

I forbindelse med ejendoms generationsskifte til børn, børnebørn, niece eller nevøer er det ikke unormalt, at der udbetales aftægt til sælger på 700-1000€ pr. mdr. Aftægten tinglyses og såfremt der skal udbetales en høj aftægt, begrænser dette långivning fra banken.

Når banken vurderer et landbrugsengagement, er der meget fokus på likviditet. De opererer med et nøgletal, der beregner evnen til at betale terminer (ydelse på lån). Tallet benævnes: Kapitaldientsgrenze, hvilket direkte oversat betyder kapitalfortjeneste grænse. Det er udtryk for evnen til at betale terminer.

Nøgletallet beregnes således: Driftsresultat + afskrivninger = cashflow + rentebetaling – private hævnninger = likviditet til rådighed til at betale ydelser.

Undertegnede vurderer nøgletallet til at beregne gældsserviceringsvnen under givne forudsætninger.

Generelt kræver banken sikkerhed med følgende pct. satser:

- Jord og bygninger 54 pct.
- Parcelhuse 72 pct.
- Husdyr og maskiner 50 pct.

Bankrenterne ligger pt. i spændet 2,5 – 4 pct. å lån. For maskinlån ligger renten på 4-5 pct.

Landbrugsbedrifter rates ud fra følgende: Virksomheden som helhed, driftsledelse samt evnen til at genere cash flow.

VR-Banks konklusion:

Landbruget vurderes gode vækstmuligheder grundet større befolkning på verdensplan.

Kl. 16.00 Grenzbüro Süderlügum

Virksomhed

Skatte- og rådgivningsvirksomhed med 5 partnere og 50 ansatte. Virksomheden er grundlagt i 1945.

Rådgiver indenfor alt omkring skatteregler og juridisk bistand. Desuden hjælper de med bogføringen og regnskab.

Skat

De tyske beskatningsregler er beskrevet i vedhæftede dias, jf. bilag 1, som er oversat til dansk, og der henvises til dem for uddybning.

Generelt skelner tysk skattelovgivning mellem virksomhedsindkomst og privatindkomst.

Ejes jord, huse eller anden fast ejendom som privat, hvilket betyder der ikke må drives virksomhed herfra, kan aktivet efter 10 års ejertid sælges skattefrit. Jord må gerne udlejes og stadig være et privat aktiv.

Landbrugsejendomme (erhvervsmæssige) kan overdrages til næste generation uden skattemæssig konsekvens. Der udløses først skat, såfremt ejendommen sælges i fri handel.

Vindmøller, solaranlæg mv. betragtes som en del af landbrugsejendommen og kan overdrages i generationsskifte uden skat.

Jord, der sælges fra en landbrugsejendom til andre end slægtninge udløser skat og indkomsten beregnes ud fra salgsprisen fratrukket jordværdi ansat i 1970.

Moms

Der er mulighed for at vælge en "momsfri" ordning, hvor der beregnes 10,7 pct. af alt salg og fradrag på 10,6 pct. af alt køb.

Alternativt vælges alm. momsordning med 7 eller 19 pct. moms. Der findes en positiv liste over varer der skal pålægges 7 pct. moms. Alle varer der ikke nævnes på listen skal have 19 pct. moms. Bl.a. byggeri er med 19 pct.

Der kan vælges frit mellem ordningerne, mens der kun kan skiftes ordning hver 5 år. Skifte kan udløse reguleringsforpligtelse (10 år). Har landmanden flest 7 pct. udgifter, skal han vælge den momsfrie ordning og omvendt. Landbruget i Tyskland tjener samlet 1 mia. Euro årligt på den momsfrie ordning.

Slutteligt blev der nævnt lidt omkring forholdene generelt i Tyskland og herunder arbejdssituationen og mindsteløn. I dag kan de lavest lønnede, fordi der absolut ikke er nogen mindsteløn - få et socialt tilskud på op til 450 EURO om måneden til at leve for sammen med deres løn.

Fredag den 27. september 2013

Kl. 9.00 Besøg hos Lehr- und Versuchszentrum Futterkamp

Das Lehr- und Versuchszentrum Futterkamp er en del af Landwirtschaftskammer Schleswig Holstein. Landwirtschaftskammer er en statslig offentligt ejet fond, der har til formål at uddanne landbrugselever og rådgivere, lave forsøg til landbrug, varetage visse kontrolopgaver for det offentlige og oplyse både landbrug og offentligheden om landbrugsspørgsmål. De finansieres via 25 pct. gebyrer fra landbruget, 25 pct. fra delstaterne i området og resten skal de selv skaffe via indtægter for deres arbejde. Der er i alt 400 ansatte.

Der er 4 linjer inden for landbrugsuddannelsen. Kvæg, svin, skovbrug, gartneri og heste. Vi blev oplyst at der er ca. 90.000 heste i og omkring Hamborg regionen, og de var hovedsageligt til hobbyformål. Det tager 3 år at blive uddannet landmand og typisk er en elev ved 3 forskellige arbejdsgivere. 1 uges skoleophold med undervisning i dyrehold på Futterkamp er en del af uddannelsen.

Skolelandbruget består af 225 ha, hvoraf 100 ha er til grovfoder, 20 ha til forsøgsarbejde og resten er planteavl. Dyreholdet består af 200 malkekøer, 400 søer, 2.000 smågrise og 1.400 slagtesvin. Staldene er relativt nye og moderne, og der foregår løbende en praktisk afprøvning af staldinventar. Afprøvningsene er uvidenskabelige, men har til formål at bidrage med praktisk viden til landbruget vedr. funktionalitet.

I staldene er der installeret foderautomater til fodringsforsøg, og der er mulighed for at have to forsøgsgrupper á 36 køer. Køernes ydelse er ca. 10.700 kg EKM. Der leveres til Arla, og mælkeprien er pt. 37 cent plus diverse tillæg.

I forbindelse med slagtesvineproduktionen er der et mindre biogas-anlæg på 45 kWh til elproduktion kun på gylle, i stedet for konventionelle biogasanlæg, hvor der udover gylle også tilsættes andre "fodermidler". Anlægget har haft en del startvanskeligheder, og der udvikles fortsat på anlægget. Bl.a. er det nødvendigt at opvarme gyllen for at starte de biologiske processer i omsætningen af gyllen. Derudover afprøves effektiviteten af forskellige solcelleanlæg.

Nogle af de gamle staldbygninger er ombygget til en permanent udstilling af staldinventar og energi, hvor firmaer har mulighed for at købe en stand. Der er pt. 250 firmaer repræsenteret, hovedsageligt nordtyske firmaer, men også en del danske, hollandske og belgiske firmaer. Udstillingen er åben med bemanning fra firmaerne hver 1. torsdag i måneden. Antallet af besøgene på disse dage er 75-250.

Mælkeproduktion i Schleswig Holstein

Mælkeproduktion foregår på de lette jorde, og der er ca. 4.400 malkekvægbedrifter, 1.500 svin ud af 12.000 fuldtidsbedrifter i området. Den typiske bedrift består af ca. 90 køer, 100 ha, heraf ca. halvdelen forpagtet. Ca. 30 pct. af bedrifterne feder egne tyrekalve, men dette er aftagende.

Strukturudviklingen er som i Danmarks med faldende antal bedrifter og stigende antal køer pr. besætning. 31 pct. af bedrifterne har nu 53 pct. af det samlede antal køer på bedrifter over 100 køer. I de store besætninger er udfordringerne hovedsageligt af ledelsesmæssig karakter i forhold til ansatte: rekruttering, fastholdelse og motivation.

Det vigtigste for en mælkeproducent er strategi i forhold til at sikre og øge foderarealer. Pga. energipolitikken, er grovfoderarealer i hård konkurrence med arealer til majsproduktion til biogasproduktion, og både jordpriser og forpagtningspriser er steget voldsomt. Nye forpagtningskontrakter er typisk på 800 euro pr. ha (brutto), hvor gamle kontrakter ligger på 300 euro/ha. Samtidig vil ha støtten fremover falde med 120 euro/ha til 320 euro/ha.

På grund af den nuværende konkurrence om jorden mellem biogas og mælkeproduktion, forventes ikke en voldsom stigning i mælkeproduktionen i 2015, når mælkekvoten udfases. Desuden vil en skærpelse i gødningsreglerne fremover yderligere øge konkurrencen om arealerne, idet biogasfraktionen hidtil ikke har skullet indregnes i gødningsregnskabet.

De sidste 15 år har der været det samme antal rådgivere i regionen, mens antallet af bedrifter i samme tidsrum er faldet til 1/3. Behovet for rådgivning er stigende pga. øget kompleksitet i produktionen og øgede krav til landbruget især mht. til gødning. Desuden er der også en del rådgivning vedr. biogas/energi. Tendensen er en øget specialisering i rådgivningen.

Ved ophør er ønsket normalt ikke at sælge, men forpagte jorden ud. Salg foretages hovedsageligt kun ved afvikling af gæld. 2. generation har dog ofte ønske om at sælge for at frigøre likviditet.

Økonomiske betragtninger

Der er beregnet en nulpunktsmælkepris på 32,2 cent/kg EKM for gennemsnitsbedriften, hvor mælkeproduktionen betragtes isoleret. For de 25 pct. bedste bedrifter er beregnet en nulpunktspris på 26,8 cent, og tilsvarende for de 25 pct. ringeste bedrifter er prisen 37,9 cent. Den gennemsnitlige forrentning af egenkapital er 5,9 pct.; for de 25 pct. bedste er forrentningen 20,4 pct., og for de 25 pct. ringeste er forrentningen -17,4 pct. Målet for den gennemsnitlige forøgelse af egenkapitalen er 20.000 euro/år.

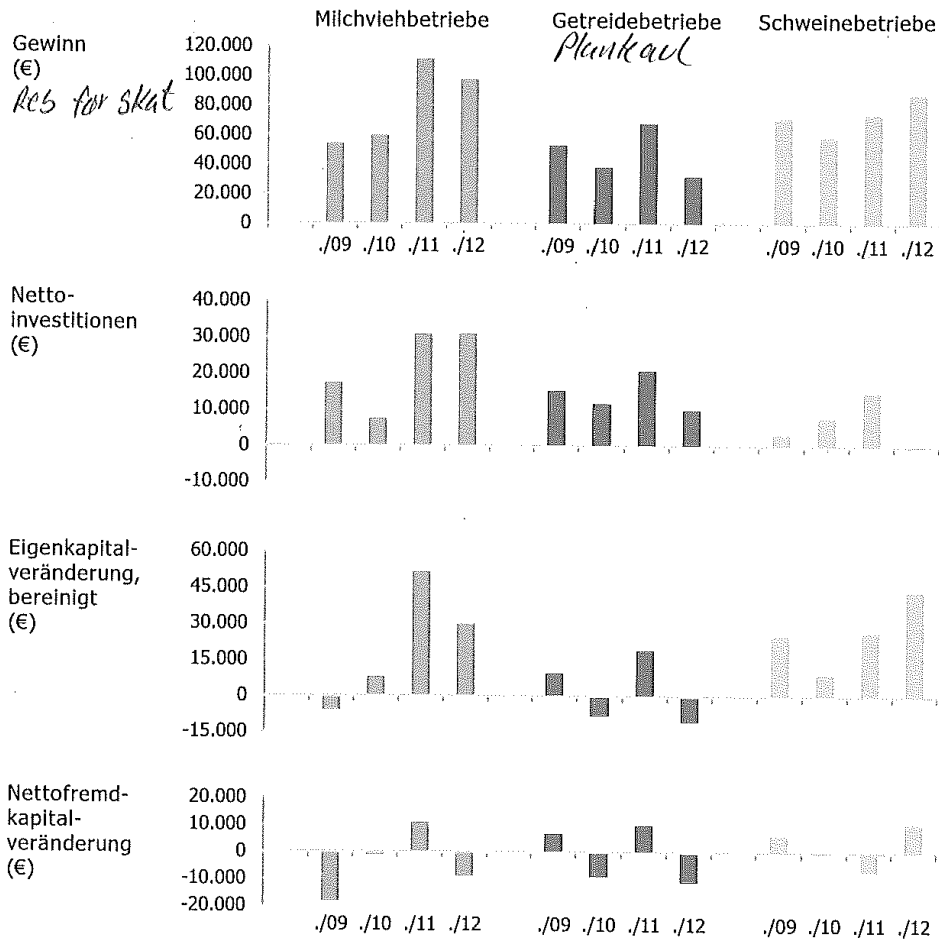
Privatforbruget er ca. 10.000 euro/år pr. husstandsmedlem.

De vigtigste faktorer, der adskiller de ringeste og bedste bedrifter er:

- Foderomkostninger (indkøb og grovfoder)
- Arbejde (effektivitet og omkostninger)

Forbrugerens strømpris er 25 cent/kWh.

Udviklingen i Schleswig Holstein perioden 2008/2009 til 2011/2012:

Kl. 13.45 Bedriftsbesøg Agrarservice Plön OHG Fredag 27/9 2013

Bedrifterne

Tre store adskilte bedrifter der i 2007 har etableret et driftsfællesskab. Det etablerede driftsfællesskab står for alt drift af bedrifternes tilsammen ca. 1800 hektar agerjord. Aktiviteter udover drift af agerjord (udleje boliger, skov, m.m.) står ejerne selv for. Kun den ene af ejerne bor på godset, mens den anden af ejerne er bosiddende længere væk, og den 3. ejer er en fond.

Skat i Tyskland forlanger, at der hver måned sendes en faktura fra driftsfællesskabet til de tre ejere på udført arbejde. Helst ville man have lavet en opgørelse hvert kvartal.

Agerjorden ligger inden for en radius af ca. 40 km. Der er ingen daglig kontakt mellem ejerne og driftslederen. Driftslederen står for det daglige køb og salg (herunder også salg af afgrøder). Ved investeringer kommer driftslederen med et oplæg til ejerne som normalt bliver godkendt. Der afholdes et årligt møde med ejerne, hvortil der bl.a. udarbejdes likviditetsopgørelse for den kommende regnskabsperiode fra 1/7 – 30/6, og hvor årets resultat fordeles mellem ejerne. Trods mange studentermedhjælpere i højsæsonerne, sikres en minimum af vedligehold på maskinerne, ved at der tales med medarbejdere om behandling af maskinerne, de faste medarbejdere holder også øje med studentermedhjælperne og man forsøger ad den vej at skabe en form for ejerfølelse og bevidsthed om vigtigheden af hvordan der passes på de dyre maskiner.

Dernæst forsøger man at købe maskiner af stor kvalitet (De finder, at Fendt har større kulance end andre mærker).

Der henvises til Betriebsspiegel Lehmkuhlen/ Tastorf/ Waflostorf 2013/2014, som blev udleveret af driftslederen, jf. vedlagte bilag 2.

Rådgivningen

Gross Betriebs Beratung (GBB) står for rådgivning i forbindelse med driften hos Agrarservice Plön OHG. GBB er en slags sammenslutning af 8 foreninger hvor formanden for hver forening sidder i bestyrelsen for GBB.

Nye medlemmer skal godkendes af øvrige medlemmer for at kunne modtage rådgivning i GBB. GBB har 8 medarbejdere der alle har eget hjemme kontor (fælles kontor findes ikke). Hver af de 8 rådgivere har ansvaret for rådgivningen i sin egen respektive forening.

Der er ca. 800.000 hektar ager i foreningens område. Heraf rådgiver GBB på de ca. 204.000 hektar fordelt på 240 bedrifter. Gennemsnitlig bedriftsstørrelse for de der rådgives er 850 hektar. Den mindste driftsenhed er på godt 100 hektar og den største er på 9.000 ha. Rådgivningsopgaverne er typisk Planteavlserådgivning, likviditet, økonomiske beregninger, men ingen skatterådgivning eller bogføring.

Afregning foretages i form af et grundbeløb pr. hektar + lidt timebetaling for specielle opgaver, f.eks. strategisk rådgivning.

Ved analyser opdeles medlemmerne i grupper efter resultat pr. hektar (før finansiering).

Dårligt salg kan normalt ikke opvejes via god omkostningsstyring.

Da planteavlerne har sommerregnskab, udarbejdes analyserne i efteråret, om omfatter således en høst der er godt et år gammelt.

De 8 rådgivere er ofte i dialog med hinanden via mail eller mobil, for at udveksle erfaringer med hinanden. Hver enkelt rådgiver har ansvaret for sine egne ca. 30 medlemmer i sit område. Benchmarking foregår ved et fælles møde med rådgiverens kundegruppe. Der planlægges fælles studie-ture for hele området medlemmer.

|

Kl. 16.30 Besøg hos SVG Rendsburg

Firmaet er startet i 1989, med en omsætning på under 100.000 stk. grise, i 2012 omsættes der 1.118.263 smågrise samt 827.000 sl. svin. Omsætningen har i 2012 været på 204 mio. euro og et overskud på 180.000 Euro.

SVG har i alt 441 medlemmer, heriblandt også danske smågriseleverandører. De har ingen foderrådgivning og ingen dyrlæge rådgivning.

Det er en non-profit virksomhed med en meget lille egenkapital, hvorfor alle leverancer er kreditforsikret. Avancen er på ca. 1 promille, og skal dække virksomhedens løbende omkostninger, herunder aflønning af 3 personer i administrationen og ca. 7 mand til udførelse af den løbende drift.

Fra 2005-2008 stod omsætningen af grise i SVG stille. Man overvejede om der skulle hentes smågrise i Østtyskland, Holland eller DK. DK blev valgt bl.a., fordi man vurderede, at danskere var lettest at samarbejde med.

Fra 2008 til 2012 er omsætningen af slagtesvin steget med 35 pct. = 217.000 stk. slagtesvin og omsætningen af smågrise er steget med 83 pct. = 500.000 stk. smågrise.

Tyskland har i de seneste år oplevet en faldende produktion af slagtesvin. Bl.a. fordi man i Tyskland nu mærker et stigende pres fra befolkningen om, at svineproducenter skal behandle deres dyr ordentligt, samt ikke mindst at påvirkningen af miljøet skal mindskes. Dvs. krav om bedre gyllehåndtering, lugtrensning m.v. Samme krav som Danmark blev "ramt" af for 10-20 år siden.

Eksempel overvejes det p.t. i Tyskland om, der skal kræves opsætning af lugtrensning også på eksisterende stalde.

Konsekvensen af det stigende pres fra befolkningen, giver sig også udslag i mindre nybyggeri af nye svinestalde.

Hvis en tysk landmand søger kommunen om lov til at bygge stald, kan børnene opleve problemer i skolen, som følge heraf. Befolkningen klager meget. MEGET! Mange opgiver af samme årsag at udvide.

De tyske landmænd føler sig presset på flere fronter:

- Dårligt image (pres fra befolkning og samfund om bedre miljø- og dyrevelfærd)
- Dårligere rammevilkår for svineproduktion
- Ringe priser på kød, dårligt bytteforhold på kød- og foderpriser
- Miljøpolitik

Altså samme udfordringer som vi står med i DK. Tyskernes problem er, at de ikke er vant til at håndtere sådanne udfordringer.

Sobestanden i Tyskland er faldet fra 3 mio. søer i 1993 til ca. 2,2 mio. søer i 2012. Faldet kan i overvejende grad henføres til den i gangværende strukturudvikling, hvor besætningerne bliver større og mere effektive. Antallet af producerede grise er for perioden steget fra 18,5 grise pr. årssø i 1993 til 26,5 grise pr. årssø i 2012.

Den stigende effektivitet i form af flere antal grise pr. årssø, har overordnet set elimineret det faldende antal årssøer. Antallet af producerede slagtesvin er for perioden steget fra ca. 40 mil. slagtesvin i 1993 til ca. 60 mil. i 2011 og der forventes en produktion på knap 58 mil. i 2013. Slagtesvineproduktionen er således inde i en faldende trend.

I Polen er der set samme udviklingstendens som i Tyskland, men her er antal søer faldet fra ca. 2 mil. i 1993 til under 1 mil., og har ført til mangel på grise i Polen.

Den tyske import af smågrise fra Holland og Danmark var i 2003 på i alt ca. 3,7 mil. Grise, og forventes at stige til 11,1 mil grise i 2013, heraf udgør den danske eksport 1,7 mil. i 2003 og 6,9 mil. i 2013. Det forventes, at den danske eksport af grise vil forholde sig nogenlunde stabil i de kommende år.

Hvis Danmark vil øge sin eksport af smågrise, skal der satset på Østeuropa i stedet for Tyskland, vurderer SVG.

Polen er allerede et interessant marked for SVG, da Polen aftager de grise som SVG ikke kan afsætte på det tyske marked. Det polske marked fungerer som sikkerhedsventil for SVG.

I Tyskland er forbruget af kød pr. indbygger nogenlunde konstant og ligger imellem 59-61 kg for perioden 2003-2012. Forbruget af svinekød har i perioden været faldende, til fordel for oksekød(kalvekød), da forbrugeren opfatter svinekød som mere fedtholdig end andre kødprodukter. Forbruget af svinekød pr. indbygger er ca. 38 kg, fjerkræ 11 kg og oksekød udgør ca. 9 kg pr indbygger i 2012. Den faldende forbrugstrend af svinekød følger således produktionstrenden

Konklusion: SVG mener at der er udsigt til svagt faldende produktion af grise i hele Europa. Det vurderes derfor, at der vil være stabile priser på nuværende niveau fremadrettet.

Indkøb af smågrise i Danmark

Der var indlæg af en dansker ved navn Jesper Jensen på 33 år, der har været ansat i 1,5 år ved SVG. Han har været ansat 2 år ved SPF i DK, samt været 6 år i Slovakiet som driftsleder.

Når SVG indkøber smågrise går de efter kvalitetsgrise. I DK har SVG 31 leverandører af smågrise. SVG køber sine grise hos SPF (smågriseformidler), Agropartner samt direkte hos landmænd. I alt købes 700.000 smågrise i DK, heraf ca. 18.000 7 kg grise. 30 pct. af smågrisene købes fra SPF og 55 pct. købes direkte ved landmænd i DK (18 ejd./landbrug, heraf 2 på Sjælland). Andelen af grise der købes direkte fra landmænd er stigende.

Når en dansk landmand laver kontrakt om salg til Tyskland er modparten SVG og ikke en tysk landmand. Dvs. det er SVG der skal sørge for at få afsætningen til at forløbe også selv om den normale modtager ikke kan modtage. Dvs. den danske landmand behøver ikke frygte at han pludselig ikke kan komme af med sine grise. Retten til at levere er altså lige så sikker som levering til en normal dansk modtager.

Når der skal optages nye kunder i DK, gennemgår SVG alt fra A-Z. Sostald, klima, vacc. program, effektivitetskontroller mv. og foretager besætningsgennemgang sammen med gårdens dyrlæge (landmandens). Sælger skal således kunne godkendes før levering kan påbegyndes til SVG.

Ved eksport til Tyskland kan forventes et tillæg på 4-6 euro svarende til 30-45 kr. Nord-West noteringen anvendes i stigende grad som grundlag for fastsættelse af smågriseprisen. Den traditionelle ½ pulje og ½ beregnet notering er således under udfasning.

Opfølgning af SVG over for køber og sælger af smågrise

Køber og sælger får hinandens resultater, så både sælger og køber kan drage nytte af dette i deres produktion. Hos SVG indgår man et samarbejde, der er gensigt forpligtende.

Lørdag den 28. september

Kl. 13.30 Stephan Klug, Süderlügum

Turens sidste besøg var hos Stephan Klug, der har en kvægeejendom med 140 malkekøer og 180 ha. Desuden har han investeret i solaranlæg, vindmølle - og i samarbejde med en fætter etableret biogasanlæg af mærket ConSentis.

Besøget var rettet mod biogasanlægget, som er placeret på fætterens ejendom.

I 2008/09 planlagde Stephan Klug en ny kostald til 200 køer, men opgav i sidste øjeblik projektet pga. lave mælkepriser.

I stedet blev fokus rettet imod biogasanlæg, og et gårdanlæg hos ham selv. Hans fætter Andreas med 60 køer og 120 ha gik i samme tanker og efter besøg på Agritechnica blev de klar over, at økonomien ville blive bedre ved en fælles investering.

I 2011 stiftede de 2 selskabet "Biogas Neuland GmbH & Co. KG" og byggeriet blev sat i gang af et fælles biogasanlæg, projekteret til en 500KW motor. Under byggefasen blev der investeret i endnu en motor på 400KW, som blev placeret ved den nærliggende landsby Braderup.

Den sidste motor blev netop sat i drift inden udgangen af 2011, da tilskuddet til el produceret fra biogasanlæg herefter blev sat ned.

Anlægget producerer 907 kW/time (= 0,9 mW) og kører ca. 8.200 timer pr. år og producerer dermed knap 7,8 mio. kWh/år.

Elprisen er sikret i 20 år til 20 Eurocent/kWh (ca. 1,5 kr./kWh).

Investering og finansiering

Prisen for anlægget var 3.000.000 Euro + beholdningsinvestering i ensilage. 20 pct. af prisen skulle finansieres via indskud fra Stephan og fætteren (frie midler og banklån i VR-bank med pant i deres landbrug).

1,5 mio. Euro blev finansieret i LR-banken som 15 årig serielån med fast rente i 10 år. Resten med serielån med 10 års løbetid og 5 års fast rente. Hertil kommer driftskredit ca. 3-400.000 Euro i VR-bank til beholdninger mv.

Al finansiering er sket gennem VR-bank, som vi besøgte tidligere på turen. Banken bemærkede ved projektgodkendelsen, at der ikke skulle købes ny bil eller skiftes kone de første 10 år!

Materiale til biogas

Anlægget anvender i vægtfylde 30 pct. gylle, mens resten er plantemateriale, hvor majsensilage er den helt store del.

Majsen skaffes fra 80 ha egne arealer, 280 ha jord forpagtet i Danmark, samt ved direkte indkøb på kontrakt i Danmark og Tyskland. Forpagtningerne ligger indenfor 10 km afstand fra biogasanlægget. Samlet bruges materiale fra ca. 500 ha.

Majs købes pr. tons burde købes efter tons & megajoule.
Dybstrøelse og ensilagerester køres også igennem anlægget.

Alt grovfoder skal være af god kvalitet, da anlægget som nævnt er dimensioneret til 500KW men da der er en samlet motorkraft til 900KW er det vigtigt at anlægget får ordentlig materiale til processen. Svarer til at øge mælkeydelsen fra 8.000 kg til 12.000 kg/årsko.

Gyllen kommer fra Stephan og fætterens kvægbesætninger og der ønskes ikke mere gylle. Dels giver gylle mindre gas, men det er også risikoen for at få smitte ind fra andre besætninger der spiller ind. Er især bange for penicillin -mælk i gyllen.

Majs giver således 10 gange så meget gas som gylle. Jo bedre kvalitet - jo højere gasydelse.

Ansatte

Arbejdsomt er der ansat 1 mand på fuld tid, der står for den daglige drift, med fodring, overvågning og justering af anlægget, service, afrapportering mv. Anlægget skal have tilført 45-50 tons/dag, hvilket sker løbende i løbet af dagen.

Da anlægget kører på max. ydeevne er det meget vigtigt med løbende overvågning af den biologiske proces, justering af omrøring og regulere diverse teknik - samt pasning og pleje af motorerne og dokumentere dette af hensyn til garanti.

Da anlægget står på fætterens bedrift hjælper han til med biogasanlægget og står for bogholderi mv.

Stephan har ansvaret for majsforsyningen (markarbejde & kontakter samt forhandlinger med leverandører og forpagtninger i DK).

Udbyttet fra anlægget

De to motorer producerer gas som driver de to motorer, der igen producerer el.

El-produktionen sælges til el-nettet, mens varmen fra motoren på fætterens ejendom anvendes til opvarmning af processen (rå-gyllen opvarmes til 40-42 grader) og opvarmning af beboelse mv. Der er dog overskudsvarme på ca. 400 kWh, der ikke kan anvendes. Kunne evt. bruges til hygienisering af restproduktet.

Fra den mindste motor der ligger ved landsbyen Braderup via 1½ km ledning, arbejdes der i øjeblikket på at etablere en aftale med et firma, der vil lave fjernvarmeanlæg i landsbyen til 40 husstande.

Selskabet vil fra firmaet modtage 1 Eurocent for varmen samt ekstra strømpris fra produktionen på 3 Eurocent, såfremt dette lykkes. En samlet merpris på 4 Eurocent/kWh.

Beboerne i landsbyen skal betale 6,5 Eurocent, hvilket er ca. 2 Eurocent billigere end deres nuværende varme.

Anlægget giver pt. det forventede afkast, så økonomien er ok, men med ovenstående vil det blive klart forbedret uden ekstra indsats.

Restprodukt fra biogas

Udspretningsareal til rådighed i området er på 350 ha, hvilket med nuværende regler er tilstrækkelig. Restprodukt må ikke anvendes på arealer i Danmark på grund af smittefare, da den indeholder gylle.

Leje af jord

For at komme i gang med at leje jord i Danmark, indrykkede Stephan via en bekendt en annonce i Danmark og det gav god respons.

Til hjælp med forhandlinger og kontrakter, fik han kontakt til LHN i Danmark, om hjælp til og som Stephan stodelede 100 pct. på. Det er også gået godt.

I dag laver Stephan det meste af dette selv, dog bruges rådgiveren stadig til de "sproglige" udfordringer og regler.

Steffen føler at nogle af de danske rådgivere tager ekstra når der kommer en udlænding de skal hjælpe. Han er dog generelt rigtig godt tilfreds med udbyttet af den rådgivning han har fået.

Der arbejdes helst med lange kontrakter (10-12 år), hvilket også ved etableringen var et krav fra banken. Nogle heraf med genforhandling af pris efter 5 år.

Der har været forhandlet med mange, men ikke alt er blevet til noget, da der skal være god kemi og rimelig pris på forpagtningen.

Stephan vil ikke over 6.000 kr./ha, og afgifterne svinger fra 4 – 6.000 kr. pr ha. EU-tilskud tilfalder forpagteren.

Jordkøb i Danmark er pt. ikke et tema, men udelukkes ikke og om nogle år, når egenkapitalen er styrket og jordprisen tendens kendes bedre.

Markarbejdet

Stephan spreder selv kaligødning på alle arealer for at få kendskab til afgrødens tilstand.

Markarbejdet i Danmark klarer han delvist selv med hjælp fra maskinstation.

Maskinstationsarbejdet udføres af både danske og tyske, men anvendelsen af danske maskinstationer stiger. Maskinstation udfører alt sprøjtearbejde i Danmark af hensyn til dokumentation og sikkerhed.

Diverse

Stephan bemærkede, at ikke alt er bedre i Tyskland, de har således pligt til at udtage jordprøver hvert 6. år – men der er til gengæld godkendt bedre planteværnsmidler i Tyskland.

Købte jord for 10.000 Euro for 4 år siden. Tror at de nuværende jordpriser på 30.000 Euro vil falde. Kunne måske tænke sig at købe jord i Danmark, hvis jordprisen er rigtig.

Tankevækkende: Stephan's største traktor var 20 år gammel og på kun 120 hk.

Bilag

Bilag 1: Tyske beskatningsregler

Bilag 2: Betriebsspiegel Lehmkuhlen/ Tastorf/ Wafllstorf 2013/2014